

103

JULI '86 · KR. 15,-

NOAH-bladet

..... I DEN NYE
MILJØLOV

UDGIVER:

NOAH

Stuðiestræde 24, 1455 Kbh. K.

Tlf: (01) 15 60 52, giro: 5 56 00 39

Åbningstid: Hverdage mell. 10 & 16

REDAKTION:

Henning Schroll, Søren Nielsen,

Peter Fabricius, Gert Meier,

Jesper Lassen

ABONNEMENT:

NOAH-bladet 103 - 110: kr. 95,-.

Institutioner og lignende: kr. 190,-.

Ældre numre kan købes så længe
lager haves.Meddelelse om flytning og reklama-
tion vedrørende levering rettes til
postvæsenet.**SATS:**

Den grafiske Himmel

Vestergade 10 A, 4., 1456 Kbh. K.

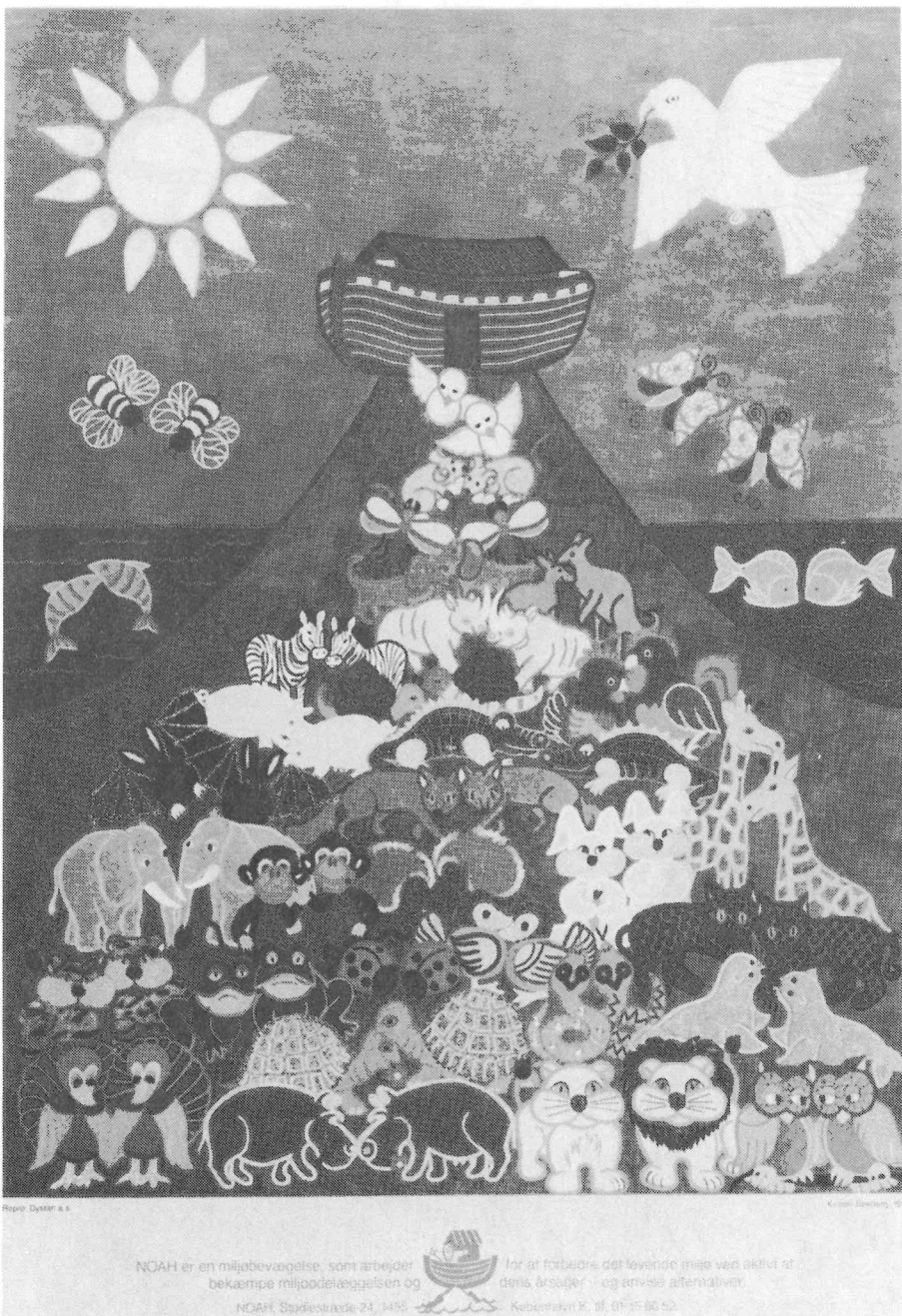
Tlf: (01) 15 80 75

TRYKKERI:

Dansk Tidsskrifts Tryk

Suhmsgade 3, 1125 Kbh. K.

Tlf: (01) 11 81 42

KØB NOAHs ARK!

Gennem NOAHs sekretariat vil det nu være muligt at købe plakat og postkort med dette flotte motiv af Noahs ark.

Originalen er et billedtæppe lavet af den kendte stof-billedkunstner Kirsten Seeberg.

Kirsten Seebergs tæpper kan ses i mange offentlige institutioner og "Noahs ark" har sidst været udstillet i Kastrup Lufthavn.

Ved at købe NOAHs ARK får du ikke bare en farvestrålende plakat eller postkort, men du er også med til at støtte miljøbevægelsen NOAHs arbejde.

Plakaten koster kr. 80,- (& forsendelse) og postkortet koster kr. 8,- (& forsendelse).

Plakat og postkort kan fås ved henvendelse til NOAHs sekretariat, Stuðiestræde 24, 1455 Kbh. K., tlf. (01) 15 60 52.

NOAH er en miljøbevægelse, som arbejder
bekæmpe miljødeleegnelsen og
for at forbedre det levende miljø ved aktivt at
denes årsager - og anvise alternativer.

NOAH, Stuðiestræde 24, 1455 Kbh. K., tlf. (01) 15 60 52

Plakaten måler 60 x 80 cm.

Postkortet måler 15 x 21 cm.

EF OG MILJØET

For et par måneder siden oplevede vi — endnu en gang — en hidsig debat om EF. Skulle Danmark tilslutte sig den pakke, der betyder endnu et skridt på vejen mod den europæiske union? Et af de væsentligste stridspunkter mellem tilhængere og modstandere var miljøpolitikken.

Som bekendt blev det et knebent ja til pakken ved folkeafstemningen den 27. februar.

Men hvordan tegner den miljøpolitiske fremtid i EF og i Danmark sig så? For at besvare dette spørgsmål må vi dels se på de erfaringer, miljøpolitikken i EF allerede har givet, og dels se på det konkrete indhold i pakken, som fremover kan få betydning på miljøområdet

EF blev oprindeligt dannet som et økonomisk samarbejde, og derfor har miljø ikke tidligere indgået i Romtraktaten. Formålet med EF har været at sikre de bedst mulige udfoldelsesmuligheder for de europæiske virksomheder gennem fri bevægelighed for varer, kapital og arbejdskraft.

Men på samme måde som det også i de enkelte medlemslande er blevet nødvendigt at tage hensyn til miljøet, har også EF været nødt til at formulere en fælles politik på dette område. Uens miljøbestemmelser i de forskellige lande vil nemlig dels kunne betyde, at der opstår såkaldte "tekniske handelshindringer", og dels resultere i at virksomhederne udsættes for "konkurrenceforvriddning" — to onder, som det er EF's hovedopgave at bekæmpe.

EF har derfor siden 1973 vedtaget flere hundrede direktiver om: Forurening af luft og vand, støj, kemiske stoffer, affald, fredning af dyr og fugle m.v. Miljødirektiverne kan opdeles i to hovedtyper:

Direktiver, der har til formål at fjerne tekniske handelshindringer.

Uens miljø- og sundhedskrav til produkter kan som nævnt være til hinder for den fri handel over landegrænserne. Dette har man forsøgt at modgå ved at harmonisere kravene. I denne type direktiver henvises til Romtraktatens artikel 100, som åbner mulighed for at harmonisere lovgivning, som har betydning for markedets

funktion. Der er typisk tale om såkaldte maximumsdirektiver. Dette betyder, at der sættes en grænse for, hvor strenge krav et land må stille. Derimod stilles ikke nødvendigvis en grænse for hvor slappe krav et land må have. Dette viser, at det bagvedliggende motiv til disse direktiver ikke er hensynet til miljø og sundhed, men ønsket om at den internationale vareudveksling skal kunne foregå så gnidningsfrit som muligt.

Direktiver, der har til formål at hindre konkurrenceforvriddning.

Det bør ifølge EF's logik ikke være sådan, at nogle landes industrier kan nyde økonomisk fordel af at være lokaliseret og producere i et land, som stillere lempeligere krav til udledning af forurenende stoffer eller til miljøet som sådan end andre lande i fællesskabet. EF arbejder derfor for at vedtage minimumsdirektiver herfor. Dette betyder, at der sættes en grænse, som alle lande skal overholde i den nationale lovgivning. Men her er det i modsætning til ved maximumsdirektiverne muligt for det enkelte land at gå videre og stille strengere krav til sine virksomheder. Denne type direktiver er som oftest gennemført under henvisning til artikel 235 i Romtraktaten.

Denne såkaldte "gummiparagraf" gør det muligt at vedtage foranstaltninger, som medlemslandene finder "påkrævet for at virkeliggøre et af fællesskabets mål . . . og denne traktat ikke indeholder fornøden hjemmel hertil".

EF-miljøaktiv

Jeg nævnte tidligere, at der er vedtaget flere hundrede miljødirektiver. Det lyder som om EF har gjort en stor indsats på miljøområdet og haft enorm indflydelse i Danmark. Sådan forholder det sig nu ikke. For det første er man ikke kommet særligt langt i forhold til de intentioner, man havde, da miljøpolitikken blev introduceret i EF i 1973. Man har nemlig kun kunnet vedtage det, som alle lande kunne gå med til. Derfor er mange initiativer strandet eller blevet kraftigt udvandet undervejs. For det andet er Danmark rimeligt langt fremme på miljøområdet i forhold til de øvrige lande, selv om dette dog ikke betyder, at Danmark er en miljøpolitisk helgen, som vi ellers gerne vil fremstille os selv.

Den væsentligste årsag til at det har været så vanskeligt at gennemføre en fælles miljøpolitik i EF er naturligvis industriens økonomiske interesser — sådan er det jo også her i Danmark. Men i EF har mange lande med vidt forskelligt udviklet industristruktur og naturgrundlag skullet blive enige. Inden for en branche med indbyrdes konkurrerende virksomheder kan der ud over Europa være stor forskel på virksomhedsstørrelse, teknologisk udviklingsstade osv., samt naturmæssigt betingede muligheder for at bortsælge produktionens affaldsstoffer. Det har da ofte også været tydeligt, at i de enkelte landes holdninger til bestemte miljøproblemer, har det spillet en stor rolle, hvordan en evt. fælles regulering vil påvirke den nationale industris situation i konkurrencen med de øvrige EF-lande.

Et ofte fremdraget eksempel er sagen om bilernes udstødnings og bly i benzinen. Den første vedtagelse af en

Tegning: Søren Nielsen

begrænsning af indholdet af farlige stoffer i udstødningsgas fra nye biler skete i 1970. Reguleringen var et led i en generel fjernelse af tekniske handelshindringer, idet Vesttyskland i lighed med USA og Japan havde indført skærpede regler, der kunne betyde en udelukkelse af andre europæiske bilproducenter fra det vesttyske marked.

Bilos

For at opnå en effektiv nedbringelse af udslippet af CO, CH og NO_x kræves tekniske ændringer af bilernes motorer, f.eks. ved montering af katalysa-

torer. Men katalysatorerne ødelægges af benzins indhold af bly. En begrænsning af den sundhedsskadelige udstødning kræver derfor at blyfri benzin er tilgængeligt på markedet. EF vedtog imidlertid i 1978 et direktiv, der betyder, at blyindholdet i benzin højst må være 0,40 mg/l, men samtidig forbydes medlemslandene at kræve indholdet under 0,15 mg/l. Tilsammen har disse bestemmelser betydet, at ikke bare alle landene i EF har været tvunget til at leve med bilernes forurening. Men også vore naboer i Norge, Sverige, Svejts og Østrig har måttet tøve med indførelse af katalysatorer og blyfri benzin, fordi den blyfri benzin ikke har været tilgængelig i hele Europa. EF-institutionen som sådan er nok ikke mere uvenligt stemt over for miljøforbedringer end nationalstaterne hver for sig. Men når det er gået sådan, at EF-bestemmelserne har hindret enkeltlandene i at tage rimelige selvstændige initiativer på dette område, hænger det netop sammen med at samarbejdet fungerer således, at landene forsøger at beskytte egen industri. Den europæiske bilindustri er kraftigt trængt i konkurrencen med USA og især Japan. Den samlede bilindustri kunne derfor have en fælles interesse i at kunne producere biler, der opfylder samme høje standard hvad angår miljøvenlighed som disse lande. Men den interne europæiske splittelse er for stor. Specielt vil den franske, italienske og engelske bilindustri være ilde stillet ved en hurtig omstilling til mere renlige biler. Det er derfor disse lande, der har blokeret for en hurtig gennemførelse af skrapere regler. Omvendt har Vesttyskland, som i forvejen har en fod indenfor på det amerikanske marked og derfor altså allerede kan leve op til de amerikanske normer, presset på for at EF skulle gå videre med reglerne i Europa. Tysklands helt rimelige argumentation går på den omsiggribende skovdød. Men man skal nok heller ikke være blind for, at en opstramning af reglerne ville betyde en — omend kortsigtet — styrkelse af den vesttyske bilindustri, fordi de øvrige landes bilindustrier påtvinges investeringer og omlægninger af produktionen, som allerede er sket i Vesttyskland.

torer. Men katalysatorerne ødelægges af benzins indhold af bly. En begrænsning af den sundhedsskadelige udstødning kræver derfor at blyfri benzin er tilgængeligt på markedet.

EF vedtog imidlertid i 1978 et direktiv, der betyder, at blyindholdet i benzin højst må være 0,40 mg/l, men samtidig forbydes medlemslandene at kræve indholdet under 0,15 mg/l.

Tilsammen har disse bestemmelser betydet, at ikke bare alle landene i EF har været tvunget til at leve med bilernes forurening. Men også vore naboer i Norge, Sverige, Svejts og Østrig har måttet tøve med indførelse af katalysatorer og blyfri benzin, fordi den blyfri benzin ikke har været tilgængelig i hele Europa.

EF-institutionen som sådan er nok ikke mere uvenligt stemt over for miljøforbedringer end nationalstaterne hver for sig. Men når det er gået sådan, at EF-bestemmelserne har hindret enkeltlandene i at tage rimelige selvstændige initiativer på dette område, hænger det netop sammen med at samarbejdet fungerer således, at landene forsøger at beskytte egen industri.

Den europæiske bilindustri er kraftigt trængt i konkurrencen med USA

Vesttyskland har dog i denne sag ikke været så standhaftig som Danmark. Alle lande undtagen Danmark indgik i sommeren 1985 et kompromis, der betyder at kravene lempes så meget, at katalysatorerne ikke er nødvendige og dermed heller ikke den blyfri benzin, og at den endelige ikrafttræden udskydes til 1994! Den danske miljøminister benyttede denne sag til en kraftig markering af Danmarks høje prioritering af miljøet og nægtede at være med til det slappe kompromis.

Denne stædighed fremkaldte stor vrede, ikke blot fra de øvrige lande, men også i Danmark. Danmark blokerede ved sin stædighed for at vi i det mindste kunne opnå bare en smule forbedringer, sagde man. Men hvis Danmark ikke havde stået fast, ville vi i mange år fremover have skullet leve med de slappe regler uden chance for en genforhandling.

Kommissionen og de øvrige lande står imidlertid fast på det indgåede kompromis, selv om de formelle regler kræver fuld enighed. Danmark er til gengæld blevet lovet en særordning. Men denne har ingen set endnu, så hvad der egentlig vil ske på området fortaber sig fortsat i tågerne af bilos.

Danmark, et dejligt miljøland?

Bilsagen er historien om hvordan det væmmelige EF prøver at tvinge møg, skidt og forurening ned over hovedet på stakkels lille Danmark, der ellers er så flink og har det så rent. Eller . . . ? Jo når det netop gælder biler, kan vi med god samvittighed kræve miljøforbedringer og at industrien må indordne sig. Men graver man lidt dybere i, hvordan Danmark har forholdt sig til forskellige miljøspørgsmål i EF gennem tiden, krakelerer det smukke image lidt.

Danmark har ingen bilindustri og har derfor været ganske frit stillet i modsætning til andre lande, som har haft store kapitalinteresser at tage hensyn til. Det har Danmark i høj grad udnyttet. Er det derimod danske industriinteresser, der står på spil, forholdet det sig anderledes.

Et eksempel, som nok kun de færreste kender, er et forsøg på at regulere den organiske forurening fra papirmasseindustrien — og senere udledning

Foto: Jesper Lassen, DIASGRUPPEN MAGENTA

fra en lang række andre brancher. Denne regulering blev helt opgivet sidst i 1970'erne, og er derfor ikke særlig aktuel. Men sagen er fortrinlig til at illustrere, at det også kan være Danmark, som på grund af industriinteresser nægter at gå så vidt, som andre lande ønsker.

Industriinteresser

Planen gik ud på, at papirmasseindustrien skulle nedsætte sine udledninger af organisk stof betydeligt. Baggrunden var en lovgivning i Frankrig, hvor papirmasseindustrien fortrinsvis var lokaliseret langs floderne, som var meget hårdt belastede af industriudledninger over lange strækninger. Frankrig krævede, at resten af EF's papirmasseindustrier blev underlagt samme vilkår. Forhandlingerne foregik over flere år, uden at man kunne nå til enighed. Det springende punkt var reguleringsmetoden. Frankrig og Vesttyskland m.fl. gik ind for udledningsnormer. Der skulle sættes en grænse for den enkelte virksomheds udledning afhængig af produktionsmetode og -størrelse. Dette forekom retfærdigt i forhold til virksomheder, som udleder til floder, hvor så at sige den ene arver den andens spildevand ned langs løbet.

Det ville England og Danmark imidlertid ikke være med til. Begge lande har en stor kyststrækning og rummelige recipienter. De gik derfor ind for, at reguleringen skulle ske efter recipientkvalitet, altså tilstanden af det vand, der udledes til. Dette ville imidlertid være fuldstændig meningsløst i forhold til Frankrig. Virksomheder lokaliseret et stykke nede ad floden skulle i så fald overhovedet ikke have lov at udlede noget som helst, fordi vandet allerede ville være for forurennet, når det kom frem.

Man forsøgte at lave et kompromis, hvor begge reguleringsmetoder kunne anvendes. Dette blev dog heller ikke til noget. Danmarks modstand skyldtes først og fremmest hensynet til Junckers Industrier A/S, som af en Overlandvæsenskommission havde fået lov at udlede væsentligt mere til Køge Bugt, end der kunne blive tale om ved en EF-regulering. Det skønnedes, at Junckers to fabrikker i henholdsvis Køge og Assens skulle investere omkring 66 mio. kr. til etablering af rensningsforanstaltninger og afsætte ca. 10 mio. kr. om året til drift heraf, hvis de foreslåede EF-regler skulle overholdes. Det fik altså Danmark til at sige nej til en regulering, der ville have forbedret miljøtilstanden i bl.a. Køge Bugt betydeligt.

Denne lille historie viser, at Danmark hverken er værre eller bedre end andre lande. Alle lande vil altid afveje egne industriinteresser mod den fælles interesse i et bedre miljø!

Miljøet efter pakken

Fra pakketilhængerne blev det fremført, at når begrebet miljø blev sat ind i traktaten, ville det blive mere legitimt at bruge miljøhensyn som argumentation under forhandlinger i EF. Hvis det skulle komme til kontroverser, ville Domstolen ligeledes blive nødt til at tillægge miljøargumenterne vægt. Det er nok rigtigt, men der sker andre ændringer, som er væsentligere. To steder i traktaten indsættes passager om miljø, svarende til de to hovedtyper af direktiver, jeg nævnte tidligere. Dels en passage, der vedrører varer og tekniske handelshindringer, og dels en generel passage om at EF skal beskytte miljøet.

Hvis vi tager det sidste og lettest overskuelige først: Der indføres nogle helt generelle formuleringer om at miljøbeskyttelse skal prioriteres. Rådet træffer afgørelser med enstemmighed, ganske som før. Dog kan man også ved enstemmighed beslutte, at der skal være områder, hvor man i stedet vil anvende kvalificeret flertal. Ved kvalificeret flertal forstås 54 stemmer ud af 76. Landene tildeles stemmer efter størrelse, Danmark har 3. Enkeltlande har på egen hånd lov at indføre strengere bestemmelser, hvis det ikke strider mod traktaten iøvrigt.

Bortset fra *muligheden* for at anvende kvalificeret flertal, ligner dette ganske principperne for de direktiver, der allerede er vedtaget under henvisning til art. 235 ("gummiparagrafen"), og som har været begrundet i "konkurrenceforvriddning". Forskellen er blot, at man nu har en "rigtig" miljøparagraf at henvise til, så man ikke nødsages til at bruge gummiparagrafen, som hidtil har været brugt som en nødløsning, når Rom-traktaten ikke slog til.

Ser vi derimod på den del af miljøpolitikken, der vedrører varer, overgås nu helt til anvendelsen af kvalificeret flertal ved afstemninger. Dette hænger sammen med, at man har vedtaget, at det åbne marked helt uden tekniske handelshindringer skal være gennemført inden udgangen af 1992. Der er masser af produkter, hvortil landene stiller forskellige miljø- og sikkerhedskrav, f.eks. biler, legetøj, kemiske stoffer og produkter o.s.v. For at nå at blive enige om fælles regler inden 1992, er man nødt til at presse beslutningerne igennem det ellers sendrægtige EF-maskineri ved at droppe enstemmighedsprincippet.

Det er her, Danmark bliver ringere stillet end før. Netop når det gælder krav til produkters sikkerhed og anerkendelse af stoffers farlighed har Danmark været relativt langt fremme. Ved de nye regler risikerer vi at måtte sige farvel til nogle af disse krav, fordi Danmarks tre stemmer ikke tæller meget ud af 76.

Ja, men — har pakketilhængerne sagt — der står også, at hvis et land af hensyn til sundhed, arbejdsmiljø eller miljøbeskyttelse, finder det nødvendigt at indføre strengere regler, kan det gøre det. Men det er under forudsætning af Kommissionens godkendelse, og der indføres samtidig en specielt hurtig procedure, hvorefter de andre lande, der kunne tænkes at føle sig generet, kan indklage den formastelige for Domstolen.

Et eksempel kunne være biler. Danmark mener NO_x, bly m.m. er skadeligt og sætter derfor strengere udstødningskrav end EF's. Men ved en evt. Domstolsafgørelse påhviler bevisbyrden Danmark. Vi skal videnskabeligt kunne bevise at bilos er farligere for danskerne end for f.eks. italienerne. Og det kan jo nok blive lidt svært . . .

Selvfølgelig kunne man også forestille sig den situation, at Danmark blev tvunget til at opstramme nogle miljøbestemmelser. Men hovedsagen er, at Danmark i højere grad end tidligere fratages muligheden for selvstændigt at fastsætte egne miljøkrav.

Internationalt miljø samarbejde er naturligvis et gode — og iøvrigt også aldeles nødvendigt. Forureningen kender ingen grænser, som EF ofte ganske rigtigt påpeger. Men man må kræve, at dette samarbejde ikke *hindrer* de enkelte lande i at komme videre med de miljøbestemmelser, de til enhver tid måtte finde nødvendige, afhængig af naturforhold, fremherskende industri, befolkningstæthed o.s.v. EF har i praksis været en sådan hindring. Og der er ingen grund til at tro, at det vil blive anderledes i fremtiden.

Hanne Brandt er cand.tech.soc. Medforfatter til rapporten "EF's miljøpolitik og kapitalens Fællesmarked", RUC/TEK-SAM 1986.

GØR DET LOKALT!

**- en bog fra
Ide-værkstedet
med eksempler
på lokale
aktiviteter**

De Frie Fugles Forlag står bag den nye og ganske udmærkede håndbog "Gør det lokalt", som kan bruges som inspirationskilde og igangsætter for lokale aktiviteter i boligområder. Bogen giver således nogle bud på, hvordan både du og jeg aktivt kan bruge vores fritid sammen med andre, i stedet for at henslumre passivt over underholdningsindustriens massetilbud.

"GØR DET LOKALT!" er kronologisk opbygget på den måde, at hvert kapitel indledes med en personlig brevudveksling, som finder sted mellem Knud på 22 år, som er flyttet til København og ex-kæresten Anne hjemme i Søby.

Efter indledningen (= brevudvekslingen) i hvert kapitel følger en række eksempler på aktiviteter, som andre har igangsat rundt om i boligområderne som f.eks.: - gadefester, fællesindkøb, spiseklubber, lånelaug, visehuse, genbrug, børnepasning, nyttehaver, naboskabskæder etc. etc.. Eksemplerne gøres meget nærværende, fordi de ofte bærer præg af personlige beretninger som f.eks. i afsnittet VÆRK-TØJSUDLÅNING (s. 13):

"Kirsten Trolle, som er medlem af grundejerforeningen Søtorp i Rødovre fortæller: 'For nogle år siden tog jeg initiativ til at starte et værktøjslånelaug, fordi det ærgrede mig at skulle købe noget værktøj, som andre kan låne, og jeg regnede med at de andre i foreningen også havde noget værktøj,

som de ville låne ud. På grundejerforeningens generalforsamling stillede jeg forslag om at lave lånelauget. Forslaget blev modtaget' osv."

De enkelte eksempler efterfølges ofte af adresse- eller tlf-henvisninger samt vejvisende illustrationer.

Endelig rummer "GØR DET LOKALT!" en række gode råd om formidling, mødeteknik, lokale kværlanter, pengeindsamling, offentlig støtte m.v. Bogen afsluttes med en litteratur- og kontakt/adresseliste.

"GØR DET LOKALT!" er en inspirerende og nyttig lille håndbog, som er værd at anskaffe sig, hvis man er bare det mindste interesseret i at lave nogle aktiviteter sammen med andre i ens opgang eller boligområde. Jeg synes, at alle beboer-, lejerforeninger, biblioteker m.fl. burde have bogen stående på hylden.

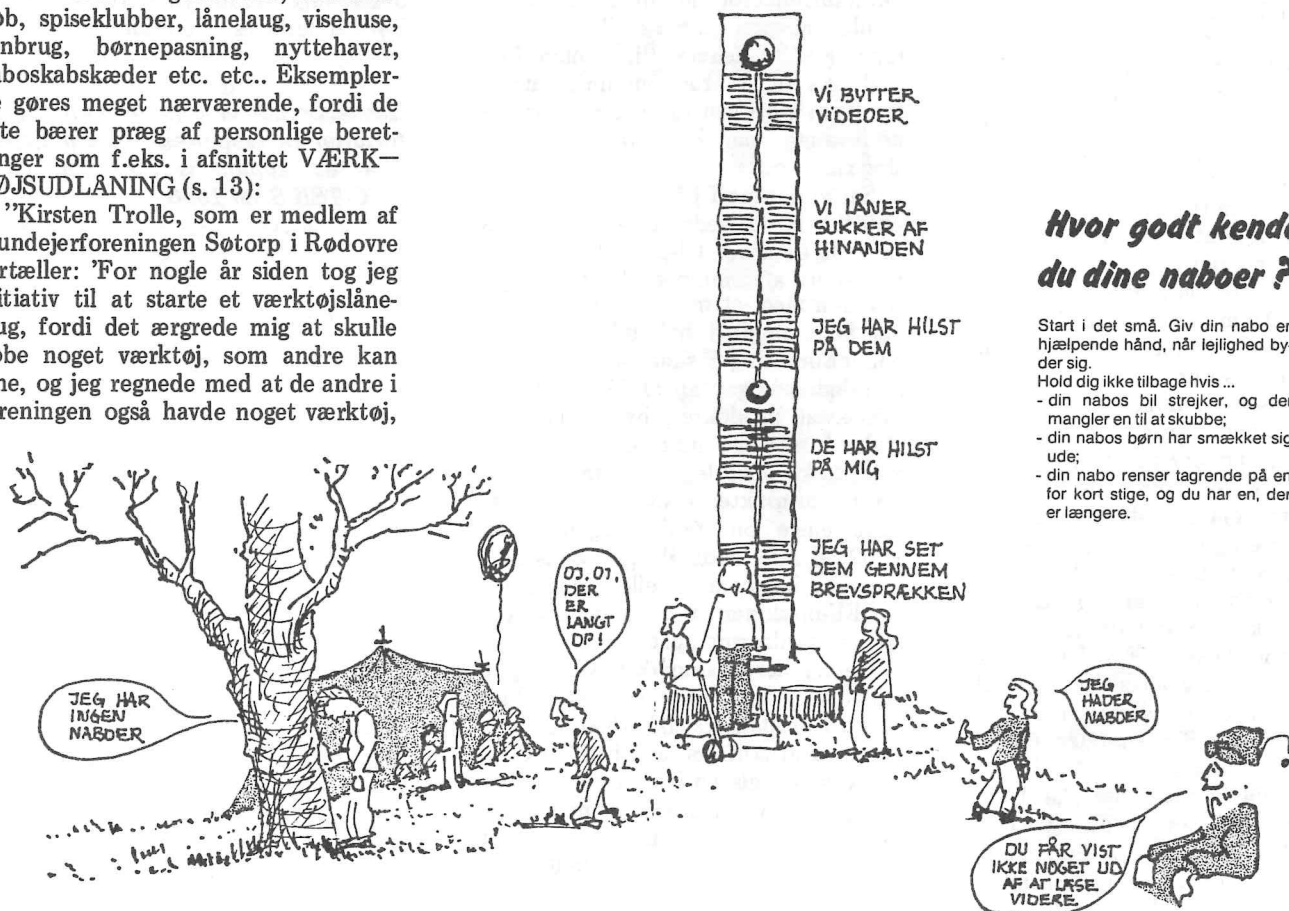
"GØR DET LOKALT!" har dog to "mangler", som man skal være opmærksom på. - For det første er indholdsfortegnelsen noget ufuldstændig (- det virker lidt tilfældigt, hvad der er medtaget, og hvordan det er medtaget). For det andet er bogens indbinding ikke særlig slidstærk, hvilket er ærgerligt, fordi "GØR DET LOKALT!" er en brugsbog, som lige kan

proppes i lommen (dens format er 12 x 20 cm). Man kan dog ikke forlange alt for de 20 kr som bogen koster, vel!

Forfatterne bag udgivelsen af "GØR DET LOKALT!" er iøvrigt 7 mennesker med meget forskellige uddannelser og erfaringer, som tilsammen danner De Frie Fugles ide-værksted. Ide-værkstedet er et idealistisk arbejdsfællesskab, som bl.a. arbejder med formidling af ideer til lokale aktiviteter. Derfor opfordres læserne af "GØR DET LOKALT!" til at ringe eller skrive til Ide-værkstedet om andre lokalaktiviteter, så der kan skaffes stof til endnu en publikation. Desuden søger Ide-værkstedet en ny medarbejder (tlf. 01-111175).

"GØR DET LOKALT!". De Frie Fugles Forlag, Nørre Voldgade 21, 5. sal, tv. 1358 København K. 1986. 52 s. ill. 20 kr.

Anmeldt af
Helen Kristensen,
aktiv i NOAH

Hvor godt kender du dine naboer?

Start i det små. Giv din nabo en hjælpende hånd, når lejlighed byder sig.
Hold dig ikke tilbage hvis ...
- din nabos bil strejker, og der mangler en til at skubbe;
- din nabos børn har smækket sig ude;
- din nabo renser tagrende på en for kort stige, og du har en, der er længere.

SELVORGANISERET VAREINDKØB

Hvis ikke dine lokale butikker kan give dig de varer du ønsker, kan du sammen med andre i dit nabolag, organisere jeres egne indkøb.

Ole fra NOAH/Frederiksberg videregiver her nogle erfaringer med at danne sådanne INDKØBSFORENINGER

Hvis der ikke findes en indkøbsforening i nærheden af din bopæl er det ikke særligt vanskeligt at få oprettet en.

Indkald til et møde ved annoncering i kvarteret, i lokalaviser osv. Du vil højst sandsynligt blive overrasket over, hvor mange der dukker op.

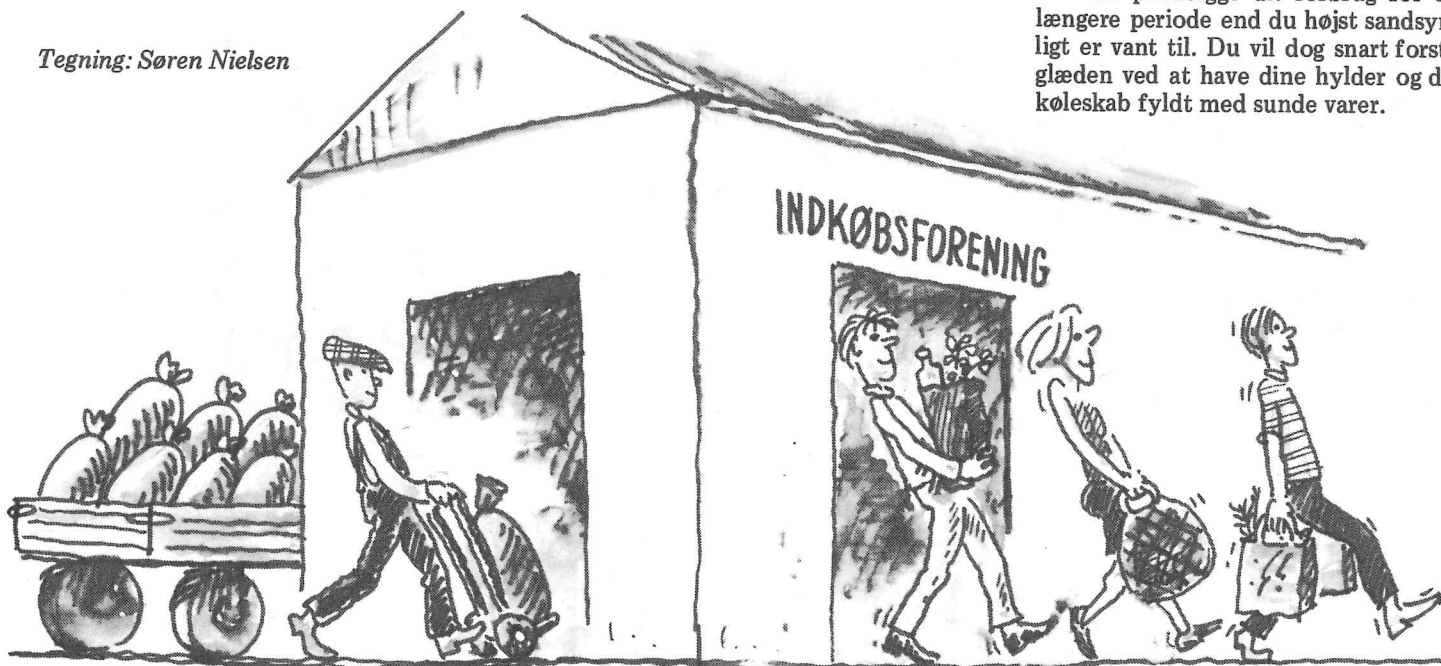
På et stiftende møde vil det være oplagt at diskutere et fælles grundlag. Det kan f.eks. gå ud på om man vil fremme økologiske vegetabiliske produkter, om disse skal være fremstillet i Danmark, og så tæt ved indkøbsforeningen som praktisk muligt, og om varerne skal være produceret under rimelige demokratiske arbejdsvilkår.

I skal også finde ud af, hvordan indkøbsforeningen skal fungere. Den mest almindelige måde er, at man har en såkaldt "markedsdag" — et fast tidspunkt, fx. hver anden fredag. Et passende tidspunkt inden denne markedsdag har hver især afleveret bestillingslister over de varer man ønsker. Man mødes så på markedsdagen og afhenter og betaler sine varer. Markedsdagen kan også få karakter af socialt samvær o.lign. Man skiftes til at være ansvarlig for at sammentælle bestillingslisterne, ringe og bestille varer og at være tilstede på markedsdagen og veje af.

Det næste man skal finde ud af er hvilke varer det er praktisk muligt at have i indkøbsforeningen? Hvilke varer er der stor nok efterspørgsel til i indkøbsforeningen til at det er besværet værd at have dem med på en bestillingsliste? Det er muligt at få dækket hele den daglige husholdning med varer, som er økologisk forsvarlige. Nedenstående adresser kan måske være dig til nytte. Det kan være en god ide ikke at starte med for bredt et sortiment, men at vælge at lade det udvikle sig, efterhånden som indkøbsforeningen kommer til at fungere. Hvis du har indkaldt til et "stiftende møde" for en ny indkøbsforening, er det en god ide at du selv har undersøgt markedet inden.

At bruge en indkøbsforening, vil jeg påstå, er billigere og nemmere end at handle på traditionel vis. Til gengæld skal du planlægge dit forbrug for en længere periode end du højst sandsynligt er vant til. Du vil dog snart forstå glæden ved at have dine hylder og dit køleskab fyldt med sunde varer.

Tegning: Søren Nielsen

Nogle nyttige adresser:

KAMBA

Det er indkøbsforeningernes engroscentral. KAMBA fører tørrede produkter, mel, bønner osv. Sæbe produkter, genbrugspapir og meget andet. For at handle med KAMBA skal du være andelshaver — det koster 1000 kr.

KAMBA

Grubbemøllevej 22
5700 Svendborg
tlf. 09 - 22 09 36

SAPA

Sammenslutningen af produktions- og arbejdsfællesskaber. SAPA har blandt andet udgivet en oversigt over, hvad deres medlemmer producerer.

SAPA

Søgade 1A
8000 Århus C
tlf. 06 - 19 12 99

LØJ

Landsforeningen økologisk jordbrug (uden kunstgødning og gifte).

LØJ

v/ Ingelise Dissing
Jarmsted Byvej 6
9460 Broust
tlf. 08 - 23 51 60

Foreningen for biodynamisk jordbrug

v/ Jens Kristensen
Ferritslevvej 49
5800 Nyborg
09 - 31 54 31

U-landsimporten

(solidaritetsvarer)
Postbox 7
7900 Nykøbing M
tlf. 07 - 72 53 54

NOAH ligger inde med lister over indkøbsforeninger i København. Du er velkommen til at rekvirere en sådan. Du er også velkommen til at kontakte undertegnede på NOAHs sekretariat.

Ole NOAH/Frederiksberg

LÆR AT LEVE MED DIT ATOMKRAFTVÆRK

Radioaktiv stråling er ikke så farligt som hidtil antaget. Radioaktiv stråling er ligefrem sundt! Moderate mængder af radioaktiv stråling kan måske på længere sigt ligefrem overflødiggøre vitaminpiller og kunstgødning — ja endda virke forebyggende overfor kræft

Det er fagbladet "Ingeniøren", der den 16.5.1986 kunne bringe os disse glade nyheder — hør bare hvordan det bliver at leve med strålingen fra Tjernobyl:

"Skaderne er klart dokumenterede for store doser, men hvordan med de små doser? Skader de nu ikke? Eller kan de ligefrem være gavnlige?"

Det sidste mener i hvert fald T.D. Luckey, der er professor i biokemi ved University of Missouri. Han kan underbygge sit synspunkt med henvisninger til langt over 1.000 videnskabelige artikler lige fra århundredets begyndelse til idag.

Amerikanske forsøg i fyrrerne med mus, der blev udsat for en ikke for stærk daglig dosis, viste, at hanmusene i den bestrålede gruppe i gennemsnit vejede 15 gram mere end hanmusene i kontrolgruppen. Derimod var hunmusenes vægtforøgelse ikke signifikant.

I Sovjet og andre østlande har man

siden omkring 1960 i stor målestok bestrålet såsæd og frø. Udbyttet blev forøget med 20-30% for radiser, tomater, kartofler og korn. Andre egenskaber som hurtigere spiring, tidligere høst og højere vitaminindhold skulle også kunne opnås med bestråling. I dag er der statskollektiver, der har installeret røntgen-anlæg til bestråling af såsæd og kartofler.

I Ungarn bruges bestråling af fiske-sæd inden befrugtning rutinemæssigt."

Blandt mange andre eksempler på strålingens gavnlige virkninger nævnes i artiklen:

... "Plutoniumarbejdere i USA er mindre udsat for lungekræft end andre amerikanere, og det har ikke noget med rygevaner at gøre."

Disse gavnlige effekter skulle kunne opnås ved en forøgelse af baggrundsstrålingen med op til 1000 gange det naturlige niveau.

Forsøg med bestråling af hele økosystemer er allerede foretaget — om-

end måske ikke helt frivilligt. Der tænkes her for eksempel på "ulykken" på Tre Mile Øen i 1979. I denne anledning spredtes radioaktiv stråling indenfor en radius af 36 km fra atomkraftværket. En artikel i Information den 13.6.1986 beretter om lokalbefolkningens indsamlinger af planter efter det radioaktive udslip:

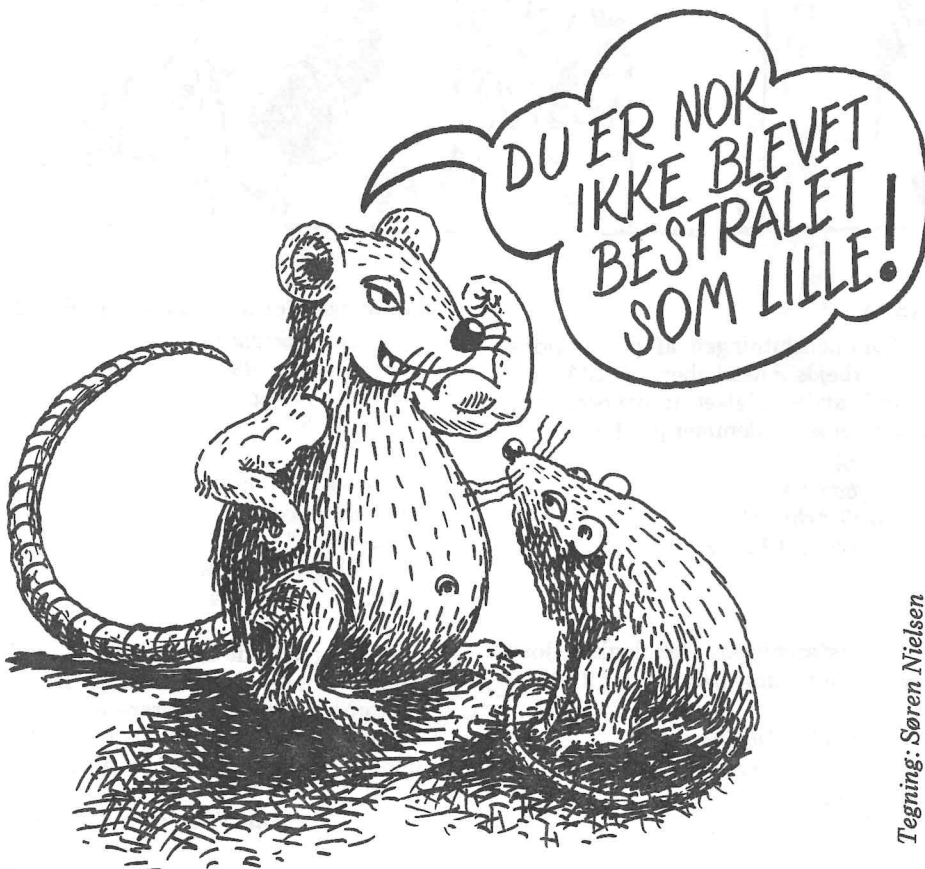
"... Mary Osborn henter en rød papæske med numre af Patriot, det lokale blad, som hun bruger til at presse sine blomster og blade i. Selvom hun har lakeret dem med siliciumlak, behandler hun dem med stor forsigtighed. Hun viser mig et ahornblad af forhistoriske dimensioner: 30 cm bredt og 25 cm langt. Det ligger ved siden af et åkande-blad, let grønt med brune pletter. Mary Osborn hævder, at hendes børn i løbet af efteråret 1979

bragte mange af den slags gigantblade hjem. Mellem siderne finder vi en 75 cm lang tørret mælkebøtte. Den fandt Mary Osborn i haven til et hus, som ligger ud til Susquehannaflodens vestre bred, lige overfor atomkraftværket."

Perspektiverne er jo fantastiske. Ulykken på atomkraftværket i Tjernobyl kan komme til at betyde en kraftig stigning i det sovjetiske landbrugs produktivitet. På længere sigt kan vi forvente en kontrolleret bestråling af de danske landbrugsarealer, rutinemæssig bestråling af nyfødte osv. osv.

Det er så bare ærgerligt, at bestrålingen har en række utilsigtede virkninger. Hvilket bl.a. illustreres af den 700 pct. stigning i antallet af kræfttilfælde omkring Tre Mile Øen, der allerede på nuværende tidspunkt er konstateret ...

Tegning: Søren Nielsen

JL

BOGOMTALE

"Plant dansk" er en ny bog som på en måde beskæftiger sig med 40 træer og buske, som er en del af naturen

Fredningsstyrelsen har udsendt en publikation om 40 danske træer og buske — plantning, bevaring, som en vejledning til alle, der planter træer og buske. Formålet er at gøre opmærksom på, at det er vigtigt for den danske natur, at vi stadig har mange af disse træer og buske, som har været i landet i århundreder. Det er nemlig dem som mange af vore vilde pattedyr, fugle og insekter er vænnet til over lang tid, og som de derfor er afhængige af.

Det er samtidig dem, der karakteriserer det danske landskab.

Skovene udgør cirka 10-12% af det danske areal, hvis man medregner træ- og buskarealer i parker, krat m.m., så er Danmark som helhed ikke træfattigt. Men der er forskellig beplantning rundt omkring i landet. Nogle egne er meget fattige på træ, hvorimod man nogle steder prøver at bevare en vis procent af egnen som enten enge og krat, eller man anlægger områder med vand, enge og træer.

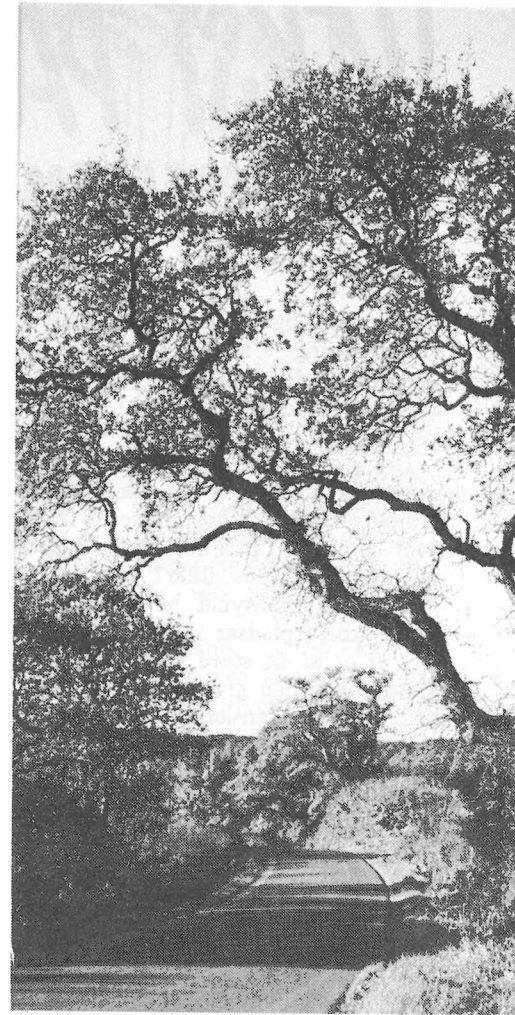
Alle disse forandringer, små som store, er med til at ændre vores natur. Derfor er det af stor betydning at der ikke bare plantes for at give læ eller for at skabe pæne og skyggefulde beplantninger, men at man tænker på hvordan man samtidig kan hjælpe den vilde natur og bevare det danske landskab.

Det er her at bogen fra fredningsstyrelsen kan bruges hvis man ønsker at sikre den lille del af den danske natur som vi alle råder over, eller kender nogle som på en eller anden måde kan gøre brug af denne for den danske natur set egnede bog. Den beskriver nemlig 40 af de mest anvendte træer og buske med bl.a. skemaer, som viser, hvornår træerne blomstrer, om de er vigtige for bierne, om frugterne er kødede eller tørre, om de tåler vind eller salt og meget mere. Der fortælles også om hvordan træer og buske fungerer, om deres samspil med fugle, insekter, blomster og andre planter.

Det er navnlig på grund af det sidste forhold at bogen har interesse for læsere af NOAH-bladet.

"40 danske træer og buske — plantning, bevaring" fås i boghandlen eller i Statens Indkøb. (Nærmere oplysning fås i Fredningsstyrelsen, hos Ulla Pinborg, tlf. (01) 11 95 65).

GM

Når man taler om alternative boformer, er det som regel kollektiver det handler om. Er man imidlertid ikke tilhænger af det tætte og på mange måder intime liv der føres i et kollektiv, er et bofællesskab måske løsningen. 5000 danskere har allerede valgt denne løsning. Bofællesskabet adskiller sig fra kollektivet bl.a. ved at bestå af en række selvstændige boenheder, der så er fælles om en lang række faciliteter, rum og — ikke mindst — målsætninger.

"Overdrevets" nye bog "Herfra hvor vi bor" beskriver nogle af de erfaringer bofællesskaberne allerede har samlet i deres relativt korte levetid. Bogen samler under fem temaer 17 artikler, med forfattere fra en lang ræk-

HERFRA HVOR VI BOR

Onde tunger vil vide, at det eneste, der adskiller et bofællesskab fra et parcelhusfællesskab, er ligusterhækken. Denne myte fik bofællesskabet "Overdrevet" tilbagevist i deres første bog om bofællesskaber. Denne første bog skildrede bofællesskaber som det det er, en alternativ boform. En boform, der gør op med den traditionelle boforms bevidstløshed. Et bofællesskab er ikke bare et sted hvor man bor

ke af landets bofællesskaber. De 17 artikler når vidt omkring i bofællesskabernes problemer og muligheder. Hvordan er mulighederne for at starte en fælles produktion i bofællesskabet? — Hvordan ser lovgivningen ud? Hvordan er mulighederne for vedvarende energi? — Hvordan har børn det i bofællesskaberne? — Hvordan ser fremtiden ud?

Som opsamlere af bofællesskabernes erfaringer har bogen en vigtig funktion, den er med til at sørge for at bofællesskaberne kan lære af hinanden og hele tiden udvikle sig og prøve nye stier.

Den anden vigtige funktion "Herfra hvor vi bor" har, er i forhold til folk, der er trætte af at leve som kernefamilie med eget oliefyrt og miljørigtig husholdning. Trætte af kun at kende naboen som "dem inde på den anden

side af den hæk man ikke kan blive enige om hvem skal klippe. Kort sagt trætte af at være parcelister. For dem der har denne træthed, kan bogen være en yderst givtig inspirationskilde til at få lavet noget om på sin boform. En inspiration til at få opfyldt nogle af sine drømme om sit liv.

Alt i alt en god bog, hvadenten man tænker på at flytte i bofællesskab, allerede bor der eller blot er interesseret i andre måder at bo på.

JL

Herfra hvor vi bor — En bog om fremtidens boligform — Bofællesskabet. 172 sider illustreret, 120 kr. Forlag: Skippershoved. Fås via boghandlere eller ved at skrive til: Bofællesskabet Overdrevet, Overdrevet 15, 8382 Hinnerup.

„VÆKST PÅ NATURENS VILKÅR“

FRA SOCIALDEMOKRATIETS MILJØKONFERENCE

Greenpeace og Danmarks Naturfredningsforening har nu tilsammen 260.000 medlemmer og er således ved at overhale medlemsskaren i de politiske partier.

Det grønne pres har fået miljøministeren til at bebude en skærpelse af miljøloven. Skal virksomhederne fremover betale den pris det koster at producere på naturens vilkår?

Skal miljøhensynet have lov til at koste arbejdspladser og virksomheder? Det er et af de store spørgsmål her i 1986, hvor den grønne bølge skyller hen over det ganske land. Miljøministeren bliver tvunget til at bebude en opstramning af miljøloven, på grund af det grønne flertal som er i folketinget.

Det var derfor med spænding at NOAH's udsendte medarbejder gik med til socialdemokratiets miljøkonference, i begyndelsen af 1986.

Men inden jeg udløser spændingen omkring konferencen vil jeg prøve at give et billede af hvordan Danmarks situation ser ud, på nuværende tidspunkt. Dette for at vise hvorfor socialdemokratiet lavede den miljøkonference.

Afdelingschef Niels Gram, Industrirådets miljøafdeling, sagde til Børsen 22. november 1985:

„Nu er det ikke længere arbejdspladser, men miljøet det drejer sig om. Vi arbejder efter konkrete regler i lovgivningen, og hvis de bliver fundamentalt ændret, kan det meget let true beskæftigelsen og den økonomiske fremgang Fjerner man reglen om afvejningen mellem miljøhensyn og andre samfundsnyttehensyn, kan det blive vanskeligt at drive virksomhed, hvis det da ikke bliver helt umuligt.“

Dette var industrirådets udspil på den grønne bølge som var dukket op i folketinget, og som pludselig ændrede den hidtidige politik, hvor det var fremgangen i erhvervslivet, som var vigtigt for samfundet. Men efter kommunevalget i efteråret, hvor vælgernes dom kom, over et samfund, hvor privatøkonomien i den enkelte virksomhed havde været lig samfundshensynet. Dette betød at i mange kommuner kunne de grønne sætte sig som tungen på vægtskålen i mange sager i de enkelte kommuner. Dette, og så et begyndende pres fra udlandet, blandt andet fra Kuwait Petroleum, om hvad der vil ske, hvis Danmark skærper kravene yderligere til miljøet, ”Danmark

er jo ikke noget helligt eller fredet område, og gør man det dyrere for udenlandske virksomheder at investere eller operere i Danmark, koster det arbejdspladser og fører til større underskud på betalingsbalancen”. Udtrykt på en anden måde: ”Farvel vækst-Danmark”.

Denne trussel har socialdemokratiet nu svaret igen på, ved at lave et helt nyt begreb ”Vækst på naturens vilkår”. Dette begreb blev lanceret på socialdemokratiets europæiske miljøkonference i januar måned.

På selve konferencen lagde socialdemokratiet miljølinien frem, under mottoet: ”Vækst på naturens vilkår”. Et begreb som efter min mening ingen værdi har, da vi er begyndt at dyrke jorden allerede i stenalderen. Med de første mennesker, som begyndte at dyrke jorden, var det sket med at kunne bruge et begreb som vækst på naturens vilkår. Naturens vilkår er, at lade den uberørt af menneskehænder.

Det var naturligvis ikke sådan det skulle forstås, det skal forstås således, at virksomhederne kort og godt skal betale, hvad det koster at svine.

Eller som Eva Gredal forklarede på konferencen: ”Mange virksomheder betragter miljøforbedringer som en fare for deres konkurrenceevne, mens de nye afsætningsmuligheder for miljøvenlige produkter og produktionsmetoder i vidt omfang negligeres”.

Debatoplægget

Der er behov for fortsat vækst, hvis alle jordens folkeslag skal opnå en menneskeværdig tilværelse.

Der er samtidig behov for en voldsom neddæmpning af den rovdrift og forurening, der truer klodens livsgrundlag.

Højere vækst og mindre forurening er to modstridende størrelser. En bedre fordeling af de nuværende goder og ressourcer kan afbøde en del af behovet for øget vækst. Derudover må problemet løses ved en fremmelse af vækst, der indgår i et naturligt og økologisk kredsløb: Reformen som bygger på følgende elementer:

Landbrug:

- Flere fødevarer, færre industriplanter.
- Regional selvforsyning i u-lande fremfor eksport af foderstoffer og industriplanter til I-landene.

- Landbrug, der danner økologiske enheder som alternativ til problemfuld specialisering.
- Naturlige og geografisk bestemte dyrkningsmetoder.

Industri:

- Produktion til behov og ikke til blind omsætning.
- Miljøvenlige råvarer, produktionsformer og produkter.
- Regional selvforsyning — mindre transport, lager — og konserveringsbelastninger.
- Større lighed i fordelingen.

Byggeri:

- Skånsom overfor areal- og materialebehov.

Transport:

- Forskydning fra bil over til rør-, bane- og skibstransport.
- Reduktion gennem lokal selvforsyning.

Energi:

- Væk fra kærneenergi. Mennesket er ikke nok udviklet endnu.

Information:

- Forskydning fra trykt information til elektronisk informationsoverføring. Det kan redde skovene.

De anførte reformer kan kun gennemføres, hvis samfundet får øget indflydelse på produktion og aktiviteter, hvor det i dag må begrænse sig til at rense spildevand og sætte forureningsnormer. Erhvervsliv og nationer må samtidig beskyttes mod gensidig konkurrence, hvor denne truer de nødvendige reformer.

Det første skridt må være indførelse af faste samarbejdsaftaler som alternativ til frihandel og konkurrencekrig.

Efter at planerne således var blevet forelagt for de tilstedeværende på konferencen, blev der talt om græsroddernes betydning på den bevidsthed om miljø, som efterhånden er blevet mere og mere tydelig i større og større dele af befolkningen. Socialdemokratierne var helt klar over den store betydning for udviklingen som de forskellige græsrodder havde. De blev takket, både for det arbejde som de havde ydet, men også for at de ville være med i konferencen.

Efter dette var det de forskellige bevægelers tur til at takke for deltagelsen og det samarbejde som var sket,

blandt andet var OOA oppe og takke for sejren omkring atomkraft. På et eller andet tidspunkt i den lange takkerække blev det så NOAH's tur, som også takkede, hvorefter vi fremlagde vores syn på forskellige ting som socialdemokratiet havde med i deres program. Til sidst efterlyste vi en klar holdning til gensplejsning. Der blev fuldstændig stille i salen, den gode positive stemning blev med eet slag ødelagt. Til alt held var det frokost lige efter at NOAH havde været på tallerlisten, så vi fik intet svar, men gik over til frokosten.

Frokost

Dette emne blev for jeres udsendte medarbejder nok det mest spændende, som var sket på nuværende tidspunkt.

Jeg kom til at sidde sammen med den italienske ambassades miljøkonsulent, som havde til opgave at finde områder samt metoder på, hvordan Italien skulle klare sig i EF. En af konsulentens opgaver var at studere de danske miljøbevægelser, for at se hvordan man via miljøbevægelserne har været i stand til at påvirke den enkelte borger. Det var et stort problem i Italien, da man der ikke har de samme antydninger af moral overfor naturen. Det har siden hen vist sig at være rigtigt, her tænker jeg på EF-pakken, hvor Italiens socialister og kommunister ikke kunne forstå den danske holdning til EF-pakken, især det omkring miljøet.

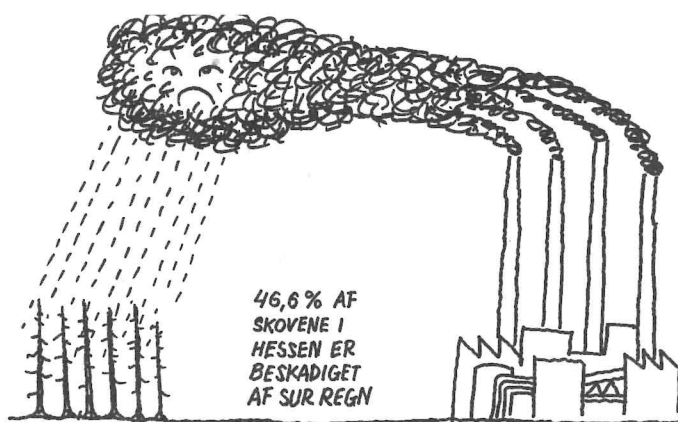
Konsulentens studier skulle bruges for at hjælpe den italienske regering med at motivere Italiens befolkning til at være mere miljøbevidste. Dette er specielt vigtigt, når man tænker på hvordan Middelhavet ser ud i dag. Konsulenten var meget åben overfor NOAH's struktur, samt hvordan vi prøver at tackle nogle af de problemer, som er i samfundet.

Efter frokost

Man begyndte med et længere foredrag af Willi Görlach, landbrugsminister i Hessen.

I 1982 var der i Hessen (en af forbundsstaterne) kun 4,7% af alle træer beskadiget. Et år senere var der allerede 14,3%, og ved den sidst foretagne undersøgelse af skovbeskadigelserne for 1985 er det fastslået, at næsten halvdelen, nærmere betegnet 46,6% af skovene beskadiget.

Det er klart at hvis denne katastrofe ikke standses, så er der en overhængende fare for en økologisk katastrofe med uoverskuelige konsekvenser for dyre- og planteverdenen i alle skove i midteuropa. Det vil få uoverstigelige konsekvenser for vores grundvandsreserver, for kvaliteten af vores jordbund, kort og godt hele naturgrundla-

get vil komme fuldstændig i uorden. Selv de som ikke har nogen fornemmelse for truslen vil begynde at overveje om der ikke skal gøres noget. Skader forårsaget af svovldioxid løber ifølge en undersøgelse foretaget af Forbundsrepublikkens miljøministerium op i over 4 milliarder DM. Den dramatiske udvidelse af den såkaldte Røde liste over truede dyre- og plantearter gør det tydeligt, at der foregår en rovdrift på vores natur, som under visse omstændigheder medfører uoprettelige skader.

Specielt i Nordeuropa har man gennem forøgelsen af søernes og havenes surhedsgrad mærket på kroppen, at de strategier som ikke griber fast om selve ondets rod, ikke løser problemerne, men sender dem videre til naboerne (tyske floder er i dag næsten døde).

Idet man forøgede antallet af skorstenene i de store industricentre i Mitteleuropa, formindskedes emissionen af luftskadestoffer ikke, den blev kun fordelt over et større geografisk område, noget især de skandinaviske havområders surhedsgrad er et tydeligt bevis på.

Belastningen af vores naturlige livsgrundlag er nu så vidt fremskredent, at vi slet ikke kan tillade os at stille spørgsmål som: "Hvor meget miljøbeskyttelse har vi råd til?". Vi må uden tøven sætte de ting igang som er nødvendige for at naturen kan overleve.

Et område som landbruget er i Tyskland som i Danmark et resultat af en forfejlet europæisk landbrugspolitik. Dette er især rettet mod den betragtning, at landbruget ikke blot har sin funktion i at være næringsmiddelproducent, men også udfører vigtige opgaver for samfundet indenfor landskabspleje og bevaring af landområder. Hvis landmændene kunne honoreres for dette, og det vil man gerne i Hessen (EF-bureaukratiet har nu i snart 2 år blokeret for dette med den begrundelse, at konkurrenceevnen forrykkes indenfor landbrugssektoren), så kan man tale om, at landbruget har en fremtid når det udføres miljøvenligt. Derfor må vi indenfor EF-landbrugspolitikken ikke kun tænke på produktion og markedstekniske korrekture. Vi må lave en målsætning for den fremtidige landbrugssektor, som ikke belaster vores miljø, men som af egen kraft kan vise sin eksistensberet-

tigelse.

Det var mærkeligt at sidde og høre på dette, når jeg tænkte på, at EF-pakken blev præsenteret ved samme konference. Der viste det sig nemlig senere, at de tyske socialdemokrater, på trods af at de selv var blevet stoppet i 2 år, ikke kunne forstå de danske betæneligheder ved pakken omkring miljøspørgsmålet.

Efter dette lange indlæg, med få kommentarer, sprang konferencen videre til et mere verdensomspændende format, idet den næste foredragsholder var den norske leder af socialdemokratiet, Gro Harlem Brundtland, som her præsenterede FN's miljøkommission.

FN's miljøkommission

FN's miljøkommission havde flere emner på programmet, men de væsentligste var: "I u-landene forgiftes der et menneske hvert minut", og "Regnskoven og jordens klima".

FN's formål var, at der skal ydes hjælp, så u-landene ikke laver de samme miljøkatastrofer som man har set i den industrialiserede del af verden.

I u-landene forgiftes der et menneske hvert minut

Forholdene omkring brugen af bekæmpelsesmidler i u-landene er helt uacceptable, mange af dem der bruges er forbudt i de fleste i-lande. I u-landene er der ikke styr på bekæmpelsesmidlerne. Der anvendes normalt ikke beskyttelsesmidler af nogen art, f.eks. handsker, masker, man har ingen kendskab til hvad man sprøjter med, og hvilke risici der er forbundet med at bruge det pågældende middel.

Større arealer sprøjtes med fly uden at man tager hensyn til de omkringliggende områder, f.eks. floder, byer, reservater. Dette går ud over fødevarer, boligområder og vand som forurenede.

Dette betyder også mange dødsfald årligt og mange erhvervsygdomme. WHO antager således, at der årligt forgiftes en person i minuttet i u-landene, heraf dør mindst 5.000 årligt.

Myndighederne i u-landene står magtesløse overfor problemerne. De har ikke den nødvendige viden til at

vurdere, hvilke midler som kan bruges, og således kun tillade import af dem. Mange myndigheder i u-landene har i årevis forsøgt at følge reglerne fra eksportlandet, og derved undgå, at de farligste midler blev importeret. Det har i-landene imødegået ved at tillade produktion af de fornævnte midler, og blot forbyde brug af de pågældende midler på hjemmemarkedet. Et af disse lande er Danmark.

U-landene er et marked, der kan af-tage den produktion af bekæmpelsesmidler, som ikke længere må bruges i i-landene, men godt produceres.

Overfor dette problem vil FN's miljøkommission prøve at påvirke producentlandene af disse bekæmpelsesmid-

ler, til at forbyde fremstillingen af de giftige stoffer, og på den måde fjerne dette problem fra u-landene. Samtidig vil man starte en oplysningskampagne med så stor rækkevidde som muligt omkring opbevaring, brug, og hvilke beskyttelser og forholdsregler der er nødvendige når man bruger bekæmpelsesmidler.

Regnskoven

Det andet emne, som jeg vil beskrive, er regnskoven og jordens klima.

Verdens regnskove er skueplads for det rigeste og mest forunderlige liv der har udviklet sig i jordens historie. De udgør det ældste økosystem, der kendes og menes at huse halvdelen af samtlige plante- og dyrearter.

Nu udgør regnskoven kun 7% af landjordens areal, og denne andel svinder hvert år med flere gange Danmarks størrelse.

Ved regnskovens forsvinden opstår der ændringer på lokalt som globalt plan. Lokalt i regnskove ser man, at vandoptagelse og fordampning fra de mange planter er enorm, dette betyder bl.a., at vandmasserne fra de kraftige regnskyl holdes tilbage af regnskoven. Dette vand afgives over en lang periode til floderne, man kan tale om at regnskoven fungerer som en stabiliserende svamp. Men når der ingen skov er sker det, at denne svampefunktion forsvinder og en del af den blotlagte jord skylles bort, og sammen med jorden forsvinder de fleste næringsstoffer.

Uden skov kan temperaturen nu stige ved jorden om dagen. Luftfugtigheden falder og jorden kan danne en hård tør skorpe. Om natten svinder varmen væk fra jorden. I Brasilien er der de seneste år sket det, at man har

oplevet nattefrost, som har ødelagt store kaffeplantager. Det er blevet et stort problem for Brasilien, som har haft en enorm stor kaffeeksport.

Når skovene forsvinder viser det sig globalt ved at indholdet af aerosol stiger. Dette medfører, at solens stråler har sværere ved at trænge ned til jordoverfladen for at afgive varme. Resultatet bliver en global sænkning af temperaturen. Firedobles mængden af aerosol i luften, vil det medføre et globalt fald af temperaturen på 3 grader. Modsat denne effekt, har man i mange år snakket om en drivhuseffekt som følge af den store mængde CO₂, som frigives til atmosfæren, ved afbrænding af olie, kul og andre stoffer. CO₂ har en effekt som glasset i et drivhus, den standser tilbagekastningen af sollysets varme fra jorden.

Først ret sent er man blevet opmærksom på den store mængde CO₂ som har været i regnskovenes biomasse, ved fældning og afbrænding frigives den til atmosfæren.

Siden midten af forrige århundrede er atmosfærens indhold af CO₂ steget fra 0,029% til 0,034. Mængden kan synes lille, men man regner med at en fordobling af CO₂ vil medføre en temperaturstigning på 2 grader. Dette vil således starte en proces modsat kuldeeffekten, og det vil medføre meget uforudsigelige vejr- og temperaturforhold.

FN's kommission mener derfor at det er vigtigt at man prøver at styre nogle af disse processer, dels med u-landene, men også med i-landene som er en af årsagerne til, at der stadigvæk sker en ødelæggelse af mennesker og miljø.

Afslutning

Som det fremgår af det billede, som jeg har prøvet at tegne, er klokken på nuværende tidspunkt 5 minutter i 12, og dette ser ud til at være gået op for andre end miljøbevægelserne.

Det tegner til, at der i fremtiden vil være flere og flere som bliver bevidste om, at det er nu, hvis jorden skal reddes fra en total ødelæggelse.

"Og således bliver vi ved ethvert skridt påmindet om, at vi på ingen måde behersker naturen på en sådan måde, som en erobrer hersker over et fremmed folk eller som en, der står udenfor naturen, men at vi derimod med kød og blod og hjerne hører til den og står midt i den, og at vores herskab over den består i, at vi på grund af vores fortrin for alle andre skabninger kan erkende og anvende dens love".

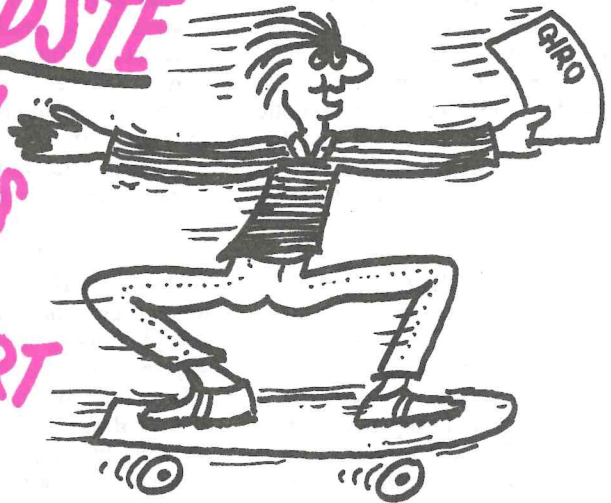
Friedrich Engels
fra skrift om "Naturens Dialektik"

GM

**„FORBUDTE“ SPRØJTEMIDLER EKSPORTERES
TIL U-LANDENE, HVOR MAN IKKE HAR
KENDSKAB TIL MIDLERNES FARLIGHED
ELLER BESKYTTELSFORANSTALTNINGER
FOR BRUGEREN AF SPRØJTEMIDLERNE**

DETTE ER SIDSTE
NR. AF NOAH DU
MODTAGER. - HVIS
DU IKKE HAR IND-
BETALT DIT GIRO-KORT

NOAH'S GENBRUGSSANG

(Mel.: Røde Vilfred)

Vi var ned' ve' sækken med en masse skidt
der ska' køres ud for at blive smidt
på en losseplads, det ka' vi ik' forstå
det ku' jo sagtens bruges te' no'et

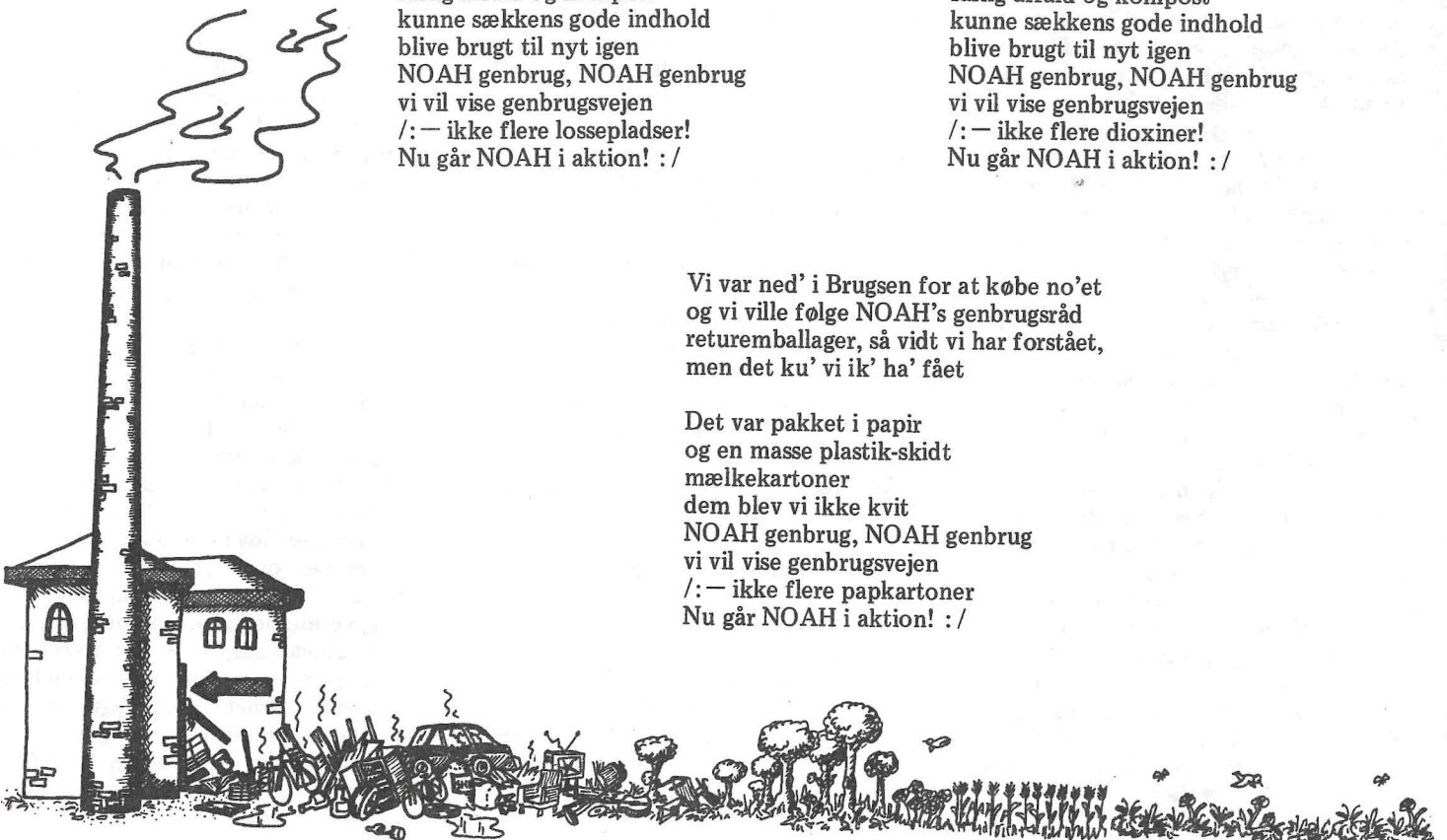
Delt i plastik og metaller
farlig affald og kompost
kunne sækkens gode indhold
blive brugt til nyt igen
NOAH genbrug, NOAH genbrug
vi vil vise genbrugsvejen
/: - ikke flere lossepladser!
Nu går NOAH i aktion! :/

Affald brændes på en stor fabrik
røgen fra den gi'r en farlig gift
kvinder får den ind i deres mælk for sør'n
og det gi'r vi vores børn

Delt i plastik og metaller
farlig affald og kompost
kunne sækkens gode indhold
blive brugt til nyt igen
NOAH genbrug, NOAH genbrug
vi vil vise genbrugsvejen
/: - ikke flere dioxiner!
Nu går NOAH i aktion! :/

Vi var ned' i Brugsen for at købe no'et
og vi ville følge NOAH's genbrugsråd
returemballager, så vidt vi har forstået,
men det ku' vi ik' ha' fået

Det var pakket i papir
og en masse plastik-skidt
mælkekartoner
dem blev vi ikke kvit
NOAH genbrug, NOAH genbrug
vi vil vise genbrugsvejen
/: - ikke flere papkartoner
Nu går NOAH i aktion! :/

EN SKRAP MILJØLOV

"Lov om miljøbeskyttelse" er fra 1974 og det må være en af de lovgivninger, der har gennemgået flest ændringer i den forholdsvis korte årrække, den har eksisteret. Den sidste ændring her i 1986 har stort set kun fået pæne ord med på vejen, og der er sket det usædvanlige, at alle partier på nær fremskridtspartiet i Folketinget har vedtaget den nye miljølov. Lovgivningsarbejdet forløb meget hurtigt, så den offentlige debat blev beskeden. I artiklen her vil jeg give nogle kritiske kommentarer til ændringerne på baggrund af gennemlæsning af noget af sagsmaterialet, og pege på hvad der skal til for at få en bedre miljøplanlægning

Bestemmelsen i den tidligere miljøbeskyttelseslov § 1, stk. 3 udtrykker, at miljømyndighederne ved lovens administration skal afveje miljøhensyn med andre samfundsmæssige hensyn og omkostningerne ved beskyttelsesforanstaltningerne. Denne paragraf er en skamplet opfundet af Industrirådet, og det er godt, at den endelig er blevet fjernet efter miljøbevægelsen i mere end et årti har påpeget de uheldige konsekvenser af denne afvejning. I den nye lov hedder § 1, stk. 3 "Ved bedømmelsen af omfanget og arten af foranstaltningerne til forebyggelse og imødegåelse af forurening skal der lægges vægt på de ydre omgivers beskaffenhed og forureningens virkninger på disse". Nu skal man ikke tro, at miljøhensyn alene skal være afgørende for indsatsen, idet der i lovens bemærkninger omhyggeligt gøres rede for, at "ændringsforslaget ikke tilsigter nogen ændring i den almindelige forvaltningsretlige proportionalitetsgrundsætning, men det fastslås med ændringen, at lovens generelle formål ikke må tilsidesættes ved, at der indrages hensyn, der ligger uden for denne grundsætnings rammer".⁴⁾ Så knudret skriver de faktisk. Oversat betyder det noget i retning af, at der skal være en sammenhæng mellem mål og midler, så der ikke skal afholdes betydelige omkostninger til foreningsbegrænsende foranstaltninger, hvis den miljømæssige nyttevirkning er beskedent og ikke påkrævet. Der skal ikke så megen fantasi til at forestille sig, at begreber som miljømæssig nyttevirkning er elastiske, og at afgørelserne til forveksling vil ligne dem, vi ser idag.

På et punkt giver ændringen dog nogle muligheder, idet sagsbehandlingen på det tekniske niveau kan forbedres. Som det har været indtil nu har den enkelte sagsbehandler på miljøområdet i princippet skullet beskæftige sig med og afveje noget for miljøet helt uvedkommende, nemlig virksomhedens betydning for samfundet og omkostningerne forbundet med de miljømæssige krav. Var det en vigtig eksportvirksomhed, så måtte en ellers utilladelig forurening indarbejdes, hvis virksomheden hævdede, at den ikke havde råd til at foretage den fornødne

rensning. Med den nye lov skulle sagsbehandlerne have mulighed for at udarbejde forslag til en optimal miljøbeskyttelse i forhold til en virksomhed uden at skulle vurdere, om der nu er råd til det. I visse situationer kan det være nødvendigt at udarbejde alternative godkendelsesforslag, men det vigtige er, at miljøgodkendelser bliver besluttet i de politiske organer. Hvis der skal tages nogle beslutninger til ugunst for miljøet, så vil politikerne have en mulighed for at vide, hvad det er, de gør. Forureningen kan ikke fjernes med eet slag, og det kan være nødvendigt at afveje, hvad der er råd til af miljøbeskyttelse. Fremskridtet ligger i, at afvejningen ikke længere skal foregå indenfor miljølovens egne rammer, men den skal ske i forhold til en prioritering af samfundets samlede resourcer.

Fredningsprincippet

Når en virksomhed har opnået en miljøgodkendelse, så skal kravene overholdes. I den gamle miljølov var det sådan, at forurenede virksomheden al ligevel, f.eks. med stoffer der ikke var omfattet af miljøgodkendelsen, så kunne miljømyndighederne kun gribe ind med påbud eller forbud såfremt virksomhedens forurening gik "væsentligt ud over det, som blev lagt til grund ved godkendelsen". Denne formulering var central, fordi den i praksis var en fredning af virksomheden overfor nye miljøkrav. Tankegangen var, at når nu virksomheden var blevet miljøgodkendt og havde måttet indstille sig på en række miljøkrav, så var det "rimeligt", at den i en periode ikke blev stillet overfor nye omkostningskrævende indgreb for at mindske miljøstresset. Det var i sin tid en betingelse for Industrirådets accept af miljøloven, at en miljøgodkendelse gav virksomhederne dette "pusterum". I miljøadministrationen viste det sig uhyre vanskeligt at afgøre, hvornår der var sket en væsentlig udvidelse af forureningen og dermed tilvejebragt en mulighed for en fornyet vurdering af en allerede miljøgodkendt virksomhed. Da samtidig langt den overvejende del af virksomhederne har fået en miljøgodkendelse på ubestemt tid, så

blev det tydeligt, at miljømyndighederne måtte have en mere veldefineret mulighed for at gribe ind overfor miljøgodkendte virksomheder.

I Folketingets behandling af miljøloven har dette punkt givet anledning til megen diskussion. Socialdemokratiet har foreslået, at ordet "væsentligt" blev taget ud af loven, og Socialistisk Folkeparti og Venstresocialisterne har stillet et mere vidtgående forslag om, at godkendelserne ikke skal have gyldighed ud over 5 år.²⁾ Resultatet af forhandlingerne blev, at i 8 år efter en virksomhedsgodkendelse kan myndighederne kun meddele påbud eller forbud såfremt:

- 1) Der er fremkommet nye oplysninger om forureningens skadelige virkninger.
- 2) Forureningen medfører miljømæssige skadevirkninger, der ikke kunne forudses ved godkendelsens meddelelse, eller
- 3) Forureningen iøvrigt går ud over det, som blev lagt til grund ved godkendelsen.

Når der er forløbet mere end 8 år efter godkendelsen kan tilsynsmyndigheden ændre vilkårene heri, når det er miljømæssigt begrundet, eller hvis der er udviklet bedre rensningsformer eller mindre forurenende produktionsmetoder. Endelig kan miljøministeren for visse brancher fastsætte kortere tidsfrister, dog ikke under 4 år.

Valget af en periode på 8 år begrundes med, at virksomhederne har behov for en passende planlægnings- og investeringsperiode for bygninger, maskiner og inventar og at den forureningsbegrænsende teknologi indenfor dette tidsrum så forventes, at have gennemgået en vis udvikling.

I bemærkningerne til loven fremgår det endvidere, at den ændrede ordlyd tilsigter en klargøring af bestemmelsens rækkevidde. Indgreb inden for de første 8 år kan navnlig ske, når man erhverver ny viden om et stofskadevirkninger eller ny viden om økologiske sammenhænge. Desuden er ordet "væsentligt" udeladt, med den begrundelse, at det har givet anledning til misforståelse. Bestemmelsen kan endvidere anvendes i forhold til virksomheder, hvis godkendelse er mere end 8 år gammel.⁴⁾

Det er i høj grad et spørgsmål, hvor langt denne "klargøring" rækker i forhold til en bedre miljøbeskyttelse i forhold til den industrielle forurening. Den tidligere lov indeholdt også en bestemmelse om, at godkendelserne kunne tidsbegrænses, og at der også tidligere kunne gribes ind over for givne godkendelser, hvis der fremkom nye oplysninger om virksomhedens forurening. Ordet "væsentligt" er blevet fjernet, og det er meget godt, men det beror stadig på en vurdering af forureningen om en given godkendelse skal nyvurderes.

Det er strategien, der er gal

Den nye miljølov er også ændret på en række andre punkter. Tilsynet med forureningen er styrket. Der skal etableres en anmeldelsesordning, hvor virksomhederne skal meddele tilsynsmyndighederne en række oplysninger, der er grundlæggende for tilsynet. Anmeldelsesordninger skal gennemføres branche for branche og sigtet er at få skærpet kontrol med virksomheder, også dem der ikke er miljøgodkendt. Hovedresultaterne af en anmeldelsesrunde skal rapporteres i offentligt tilgængelige tilsynsberetninger. Endelig skal det blive sværere for virksomheder, der klager over påbud eller forbud, at få opsættende virkning, dvs. udsættelse med at skulle overholde myndighedernes krav.⁴⁾ Der er flere ændringer af samme type, og de føjer sig smukt til den lange række af ændringer, der er blevet miljøloven til del igennem de sidste 12 år. Miljøloven er blevet tilpasset til EF-direktiver, tavshedspligten er blevet ændret, miljøankenævnets sammensætning er blevet lidt bredere osv. Det er overfladen, der behandles, og småjusteringerne forbedrer ikke miljøsituationen. Når miljøloven hele tiden skal laves om, burde det få de mere kvikke politikere til at overveje, at det i sig selv er et indirekte mål for, at miljøforholdene langt fra er under kontrol. Med i billedet hører, at miljøloven er en rammelov, dvs. at der ikke i selve loven er nogen præcise angivelser af, hvordan forureningen skal bekæmpes. Udfyldelsen af rammerne overlades til f.eks. miljøstyrelsen, der skriver vejledninger, som lokale myndigheder så kan godkende efter. Miljøloven er altså en masse pæne ord om hensigter og så angivelse af de administrative rammer. Det betyder, at det er fristende for lovmagerne at ændre på de administrative forhold, f.eks. det manglende tilsyn og så kan der igen gå en årrække inden det bliver synligt, at de nye ændringer også er utilstrækkelige. I næsten hele miljølovens levetid er det gået på den måde. Jeg mener, at denne erfaring burde føre til overvejelser om, hvorvidt hovedstrategien i miljøloven er rigtig.

Fortyndingsfilosofien

Skåret ind til benet bygger miljøloven på en filosofi om, at man kan planlægge og fortynde sig ud af de fleste miljøproblemer. Det gælder om at finde en "god" recipient, dvs. modtager for industriens affaldsstoffer. Jo større og mere strømmende f.eks. et vandområde er desto bedre recipient, og jo mere spildevand kan der pøses ud. Miljøplanlægning drejer sig så om, at få vurderet recipientens evne til at modtage en vis mængde spildevand. Skønner miljømyndighederne f.eks., at recipienten kan tåle 100 kg. krom om året,

så kan denne mængde fordeles mellem de lokale kromforurenende virksomheder. Udleder virksomhederne mere krom, skal der pålægges virksomhederne nogle begrænsninger. Kan de eksisterende virksomheder ikke udnytte kromudledningsmuligheden, så er der plads til, at flere kromforurenende virksomheder kan slå sig ned ved denne recipient.

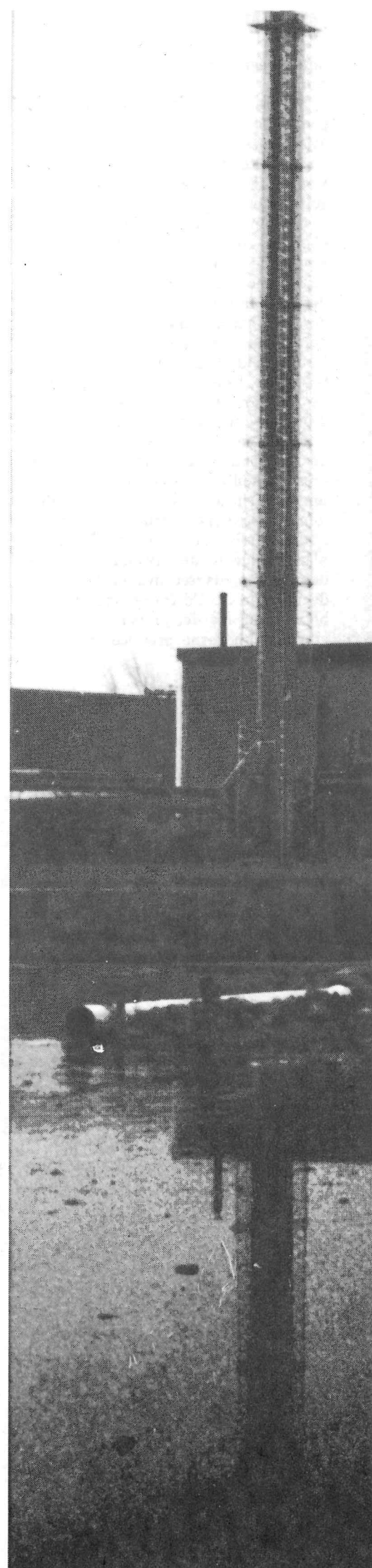
Det kaldes recipientkvalitetsplanlægning. Begrænsningerne i denne i og for sig besnærende logik er det afgørende punkt, at kendskabet til naturen er meget for mangelfuld til, at man med sikkerhed kan tillade udledninger. Med videnskabelig sikkerhed kan man aldrig sige, at en recipient kan tåle 100 kg. krom. Før eller senere vil der altid kunne måles en eller anden virkning. På den baggrund bliver udledningerne ofte et uhyggeligt eksperiment med naturens stabilitet. Ved at flytte udledninger fra mindre recipienter til større, opnår man egentlig kun, at der vil gå længere tid, inden virkningerne bliver synlige, og sker der noget uønskeligt, så kan det være en uoverkommelig opgave at gribe ind i forhold til en "stor recipient".

Naturen er kompliceret, men det samme gælder den produktion, der er kilden til den væsentlige forurening.

Den kapitalistiske produktion er mangfoldig og dynamisk, og dermed ændres hele tiden sammensætningen af de stofflige udslip. Det planlægningsapparat, som miljøloven sætter i værk, kan langt fra opfange og håndtere denne dynamik. Når ad åre et enkelt stof utvetydigt fastslås som problematisk i recipienten, så kan der for så vidt godt udstedes et forbud, eller der kan gives restriktioner i anvendelsen, men så er skaden jo ofte sket.

Miljøplanlægning og brancher

Miljøplanlægningen idag bærer præg af at arbejde i blinde mellem en hastigt udviklende produktion og en natur, hvor der vides alt for lidt om konsekvenser af miljøbelastninger. Det er udgangspunktet i miljøspørgsmålene, og dertil kan føjes, at vi lever i et kapitalistisk samfund, hvor det er en kendsgerning, at produktionen har den frie dispositionsret til at bestemme, hvordan produktionen skal tilrettelægges og udvikle sig. I miljømæssig sammenhæng kunne dette forhold udnyttes på den måde, at der i højere grad blev taget udgangspunkt i branchernes konkurrenceforhold. Man kunne udnytte konkurrencen indenfor branchen med det sigte at mindske produktionens udledninger. Der kan naturligvis ikke trylles mere viden frem om forurening og farlige stoffer, så det er den givne miljømæssige viden, plus den der hele tiden kommer frem, der må være grundlaget for at

JEPPE LÆSSØE

LIPKENSGADE 17-3 TV
2100 KØBENHAVN Ø

sætte begrænsninger overfor produktionen.

Forureningsbegrænsning skal så gennemføres på den måde, at der tilvejebringes en omfattende viden om de enkelte branchers virksomheder. Den er til en vis grad tilstede i miljøgodkendelsessystemet.

Når en detaljeret viden om branchen er tilvejebragt, vurderer miljømyndighederne de forskellige teknologier indenfor virksomhederne, og det kan fastlægges hvilke virksomheder, der har den teknologi, som udleder mindst af miljøfarlige stoffer. Denne teknologi kunne så gøres til norm for, hvad der skal være gældende indenfor hele branchen, når det drejer sig om at få miljøgodkendelse.

F.eks. når en printpladeproducerende virksomhed gennem et ihærdigt pres fra miljøopinionen tvinges til at omlægge sin teknologi, så der udledes mindre organisk bundet kobber, så skal/kan alle tilsvarende printpladeproducerende virksomheder gøre det samme, uanset hvilken recipient de udleder til. Ud fra en kapitalistisk betragtning må det jo være urimeligt, at virksomhederne producerer på det

samme grundlag, så der ikke sker en konkurrenceforvridning.

Nu vil teknologiudvikling ikke af sig selv føre mod mindre miljøbelastning, og det er derfor vigtigt, at der er en vagen og velkvalificeret miljøopinion, der kan følge miljøproblemerne, og det er vigtigt, at staten har muligheder for at iværksætte og støtte teknologiudvikling på områder, hvor der er særlig problematiske produktioner.

Brancheindfaldsvinklen til forureningsproblemerne åbner også for en anden opfattelse af forurening i forhold til forbrugerne. Vurderingen af produktionen af varer bør omfatte forbrugernes konsum. Gennem mit forbrug forurener jeg, men den forurening er i stor udstrækning bestemt i selve vareproduktionen. Jeg har f.eks. ingen indflydelse på, om der er kviksølv eller andre miljøfarlige stoffer i de batterier, der indgår i mit forbrug. Drejer det sig om kviksølvbatterier, er der betydelige problemer med at skaffe sig af med affaldet på en miljømæssig forsvarlig måde. Det logiske er at

lade kviksølvproblemet vurdere i forbindelse med en miljøgodkendelse af produktionen.

Branchemiljøvurderinger bør altså også omfatte de forureningsproblemer samfundet senere belastes med gennem anvendelse og forbrug af varen.

Forslaget om brancheindfaldsvinklen til mindske af miljøbelastningen er ingen mirakelløsning, men indbygges sådanne betragtninger i miljøplanlægningsstrategien og miljølovgivningen vil der være et perspektivtrigt grundlag for at håndtere udviklingen på miljøområdet.

hs

Kilder:

- 1) Bekendtgørelse af Lov om miljøbeskyttelse. Miljøministeriets lovbekendtgørelse nr 85 af 8. marts 1985.
- 2) Forslag til Lov om ændring af lov om miljøbeskyttelse, Lovforslag nr L 176, fremsat 11.2.1986 af miljøministeren.
Desuden med samme titel: Forslag nr L 80 fremsat af SF og VS og Forslag nr L 177 fremsat af S.
- 3) Fortryk af Folketingets forhandlinger side 5638-5650 om behandlingen af L 80, og side 8012-8063 om behandlingen af L 176 & 177.
- 4) Betænkning over Forslag til lov om ændring af lov om miljøbeskyttelse 16. maj 1986.

